

Mijn EGO op de troon

We leven in een verwarrende wereld. En we zitten erin gevangen. Wat vroeger vanzelfsprekend was, komt nu zomaar onder felle kritiek te staan. Wat gisteren als vaststaand werd aanvaard – bijvoorbeeld dat het huwelijk een zaak is van één man en één vrouw – lijkt vandaag te worden beschouwd als een ketterij die alleen nog in een gevaarlijke marge van de samenleving wordt bepleit.

Dit schrijft de Amerikaanse hoogleraar Carl Trueman in zijn boek *Een vreemde nieuwe wereld*. Hij beschrijft daarin hoe ons denken over identiteit en seksualiteit door de eeuwen heen veranderde.¹ Zijn startpunt neemt hij bij de Franse filosoof Descartes (1596-1650).

De Nederlandse hoogleraar Bram van de Beek doet hetzelfde in zijn intrigerende boek *Ego, Een cultuuranalyse van het ik*.

In dit artikel geef ik kort de hoofdlijnen uit het boek van Van de Beek weer,² en wijs ik nu en dan op wat Trueman schrijft. Aansluitend laat ik zien hoe de door beiden geschetste ontwikkelingen doorwerken in het geestelijk en kerkelijk leven.

IK

Sinds Descartes' 'ik denk, dus ik ben' bekijken we volgens Van de Beek de wereld vanuit onszelf. In eerste instantie bleef de

vrijheid die dat opleverde nog door gezag of macht gestructureerd. Maar na twee wereldoorlogen brak het inzicht door dat alleen de vrije mens de basis voor ons denken en handelen kan zijn. Het 'Ik', het menselijk ego, staat nu in elk beslissen en handelen centraal. Het bepaalt zelfs wat dit 'ik' is, tot in fundamentele aspecten van mensen als hun geslacht toe. Iedereen heeft zijn eigen waarheid en werkelijkheid. Een objectieve waarheid en werkelijkheid lijken nauwelijks meer te bestaan. De pendel is omgeslagen naar de subjectiviteit.

Trueman benadrukt dat de hedendaagse mens gedreven wordt door 'expressief individualisme'. Het individuele 'zelf' laat zich niet langer bepalen door verplichtingen tegenover en afhankelijkheid van een hogere god of een sociale gemeenschap. Het wil zijn eigen identiteit scheppen. Die identiteit is 'geseksualiseerd': seksualiteit bepaalt – in allerlei variaties – wie we zijn.

Geen god

De wetenschap speelde een belangrijke rol bij de ontwikkelingen, zo laat Van de Beek zien. Allerlei natuurwetmatigheden werden ontdekt en dat leidde tot de gedachte dat God niet nodig en niet aanwezig is. God werd uit de geschiedenis weggeschreven. Enerzijds verliest de mens daarmee zijn centrale positie in de wereld: zijn bestaan heeft geen doel en hij moet er maar het beste van zien te maken. Anderzijds komt hij juist helemaal centraal te staan: door wetenschap en techniek kan hij de natuur dienstbaar maken aan zichzelf en zijn eigen geluk. Zo werd de corona-epidemie ogenblikkelijk bestreden door een vaccin. En met behulp van techniek proberen we klimaatverandering een halt toe te roepen.

Ordeningen

Van de Beek beschouwt het postmodernisme als radicaal modernisme: alleen ikzelf bepaal wat ik doe, wat goed en wat waar is. Dat gaat gepaard met diep wantrouwen richting de waarheid van een ander ('fake news'). De doorwerking van dit denken is in de politiek, in maatschappelijke ordeningen en in de wetenschap steeds meer zichtbaar en voelbaar. De orde is niet meer van God en vaste machtsstructuren gingen sinds de zestiger jaren tegen de vlakte. Volgens Trueman gaat het moderne ik uit van het gezag van onze innerlijke gevoelens. Dat individuele ik gaat er ook van uit dat de samenleving de individuele expressie ervan zal erkennen en bevestigen. Seksuele codes, opvoeding en de houding van de samenleving worden als potentieel schadelijk

beschouwd. Daardoor wordt de manier waarop de samenleving met innerlijke verlangens omgaat een *politieke* kwestie. Uiteindelijk zal dit gevolgen hebben voor de vrijheid van meningsuiting en godsdienst.

Parallellen

Van de Beek signaleert parallellen tussen bewegingen in de cultuur en in het christendom.³ Zo merkt hij op dat Luther het 'ik' binnengebracht heeft in de relatie van de mens en God. Het gaat om persoonlijk geloof en persoonlijk heil: hoe krijg ik een genadige God? In opwekkingsbewegingen, die aanvankelijk dichtbij de klassieke leer van de kerk stonden, werd de menselijke expressie en beleving steeds belangrijker. Al vóór de meeslepende muziek van de Beatles had de christelijke wereld de liederen van Johannes de Heer. Laagdrempelige christelijke festivals en megakerken vormen de christelijke variant van seculiere popfestivals en disco. Er klinkt een eenvoudige boodschap over een liefdevolle, zorgende God, die je aanvaardt zoals je bent en die bij je is. Zonde is altijd vergeven zonde. In het lijden staat God per definitie aan onze kant. Er is niet de angstwekkende duisternis van het 'waarom', van de bittere ervaring van onrecht, van schuld.⁴ Het ik wordt meegenomen in de sfeer en raakt *in het moment* in vervoering. 'Het overkomt je'. Het gaat daarbij, aldus Van de Beek, niet zozeer om expressies van het geloof die zich aanpassen aan de cultuur, het zijn eerder expressies van die cultuur door mensen die betrokken zijn bij het geloof. Uiteindelijk zijn het expressies van *het menselijke ik* in een christelijke vorm (p. 82).

Doorwerking

De dominante aanwezigheid van het 'ik' en het expressief individualisme doortrekt op tal van manieren het religieuze leven.⁵ Ik doe een aantal waarnemingen.

- 1 Een weergave van Truemans analyse gaf Bart van Egmond, zie: 'Een vreemde nieuwe wereld', in: *Nader Bekeken*, jrg. 32, nr. 1, dec. 2024/jan. 2025, p. 28-37, [decjanAVM.pdf](#).
- 2 Het door Van de Beek aangereikte alternatief hoop ik later te bespreken.
- 3 Ik geef de mening van Van de Beek weer, maar vraag me af of hij niet met te rigoureuze en grove lijnen schetst.
- 4 Interessant is Van de Beeks verwijzing naar de vroege dwaalleraar Marcion. Ook hij kreeg met zijn nieuwtestamentische, liefdevolle god veel volgelingen.
- 5 Ook in de islam. Veelzeggende titels van Lale Gül zijn: *Ik ga leven* en *Ik ben vrij*.

Ik en God⁶

- Het godsbeeld is ingrijpend veranderd. De heiligheid van God, zijn gerechtvaardigde toorn, zijn absolute zeggenschap over ons hebben plaatsgemaakt voor een knuffelig en therapeutisch godsbeeld. Je mag er zijn zoals je bent en God begrijpt ons altijd. Over Godsverberging en heilige verontwaardiging wordt nauwelijks meer gesproken.
- De verhouding tussen de eeuwige God en de vergankelijke mens is fundamenteel herzien. Niet wij staan in dienst van Hem, maar ons ego bestijgt de troon en Hij mag dienstbaar zijn aan onze verlangens, persoonlijke groei en zelfontplooiing.

Zonde en genade

- Mét het uitsterven van de catechismusprediking werd het zondebesef ondiep. Hoeveel preken gaan er nog over de verdorvenheid van de menselijke natuur en de impact daarvan op onze verhouding met God?⁷ Het menselijk individu is nog zo slecht niet. En om het met Van de Beek te zeggen: zonde is altijd al vergéven zonde. Zelden is het nog een reden om te worstelen met God of te twifelen aan een daadwerkelijk verzoend zijn met Hem.
- Genade is daardoor vanzelfsprekend en goedkoop geworden. De betekenis van Jezus Christus als Middelaar krijgt onontkoombaar een andere invulling.⁸
- De tucht is verschrompeld. Kerken gaan prat op hun openheid en 'verdraagzaamheid', waarbij iedereen er mag zijn. Elkaar aanspreken (als onderlinge tucht) op een dwaalidee of een zondige levenspraktijk wordt als kwetsend of als een persoonlijke afwijzing opgevat.⁹

Kerk

- Kerk-zijn wordt veelal benaderd vanuit het eigen ik: waar je je thuis voelt, daar is Christus. Niet Hij roept ons ter kerke en heet ons – als wonder van genade – door de ambtelijke groet welkom, maar wij leren zingen: "Wij zijn hier bij elkaar; Heer, U bent welkom in ons midden" (Opw. 573).
- Kerkdiensten en preken hebben maar al te vaak een geruststellend en bijna knuffelend karakter gekregen ('je mag bij God als papa op schoot'). Schroom en de 'vreze des HEREN' is niet nodig. De kerk moet een veilige kerk zijn en de gemeente kan worden aangesproken als 'lieve mensen'. "Het draait om de mens", signaleerde Henk Drost al eerder.¹⁰ De sfeer van welkom, welbevinden en (muzikale of persoonlijke) expressie krijgt ook volgens hem voorrang boven de zuivere verkondiging, de heiligheid van de sacramenten en de tucht.
- Ook in de kerk (en de christelijke politiek) is het thema 'seksualiteit' gepolitiseerd. De bezinning en besluitvorming erover voltrekt zich op de stroom van het culturele

levensgevoel, dat ook bij kerkmensen onder de huid is gekropen.¹¹ Probleembewustzijn en kritische (zelf)reflectie ontbreken vrijwel geheel.¹²

Meningsuiting

- Binnen de kerk is de vrijheid van meningsuiting al in geding. Zes 'prominente' leden van de NGK keerden zich publiek tegen de synodebesluiten, omdat die de 'woorden van God buitenspel' zetten.¹³ "Wij willen geen kerk waarin we ons moeten excuseren voor het in prediking en pastoraat uitdragen van de Bijbelse leer over huwelijk en seksualiteit."¹⁴ Daar komt druk van buitenaf én van christenen bij.¹⁵
- Ook een krant als het *Nederlands Dagblad* laat zich in berichtgeving en selectie van onderwerpen veelvuldig meeslepen door het mensmideelpuntig en expressief individualisme. Het is de dagelijkse druppel die het leven, denken en voelen van de lezers infiltreert.

Ontmaskering

Het boek van Van de Beek is confronterend. Het dwingt je tot zelfreflectie, als christen én als kerk. En Trueman's voorspelling dat onze vrijheid van meningsuiting én van godsdienst serieus bedreigd worden is ronduit alarmerend.

Beiden dringen aan op een kritische houding van christenen ten opzichte van de cultuur. De Geest overtuigt immers de wereld van zonde, gerechtigheid en oordeel. Volgens Van de Beek is het eerste wat christenen, geleid door de Geest, moeten doen: de wereld ontmaskeren, ook als daarmee hun eigen masker wordt afgerukt en de schone schijn aan de kaak wordt gesteld. Christenen leven niet in de cultuur om het daarmee op een akkoord te gooien of om de cultuur te kerstenen. Zij oefenen fundamentele cultuurkritiek.

Bekering

We zijn meer wereldgelijkvormig dan we ons realiseren, zegt Trueman. Het gaat ook ons maar al te vaak om persoonlijk geluk. Ook wij hebben de neiging een kerk te kiezen die ons een goed gevoel geeft. We moeten onszelf onderzoeken, individueel én gezamenlijk: op welke manieren (meervoud!) hebben wij compromissen gesloten tussen het evangelie en de geest van deze tijd? We moeten ons daarvan bekeren, de Heere om genade smeken en onze overtuigingen en levenspraktijken hervormen. Hier valt veel te leren van de vroege kerk, die een slecht begrepen, verachte en marginale sekte was.¹⁶

Gehoor

Wat komt er van die ontmaskering en dat zelfonderzoek terecht? In mijn waarneming weinig of niets. Er is eerder sprake van een kritiekloos en naïef meedelen dan van een eigen, Geestelijke positiebepaling. Het heeft evenwel geen zin om je kop in het zand of je vingers in je oren te stoppen. Dat is struisvogelpolitiek en zelfbedrog. Als de kerk (slaafs?) de cultuur volgt, die eigenmachtig het menselijk ego op de troon heeft geheven, wordt ze wereldgelijkvormig. Daarmee zet ze haar recht van bestaan op het spel. Want dan houdt ze op *boven alles* kerk van de Heer te zijn, conform zijn heilig Woord en het onderwijs van Zijn apostelen. De oproep tot ontmaskering, zelfreflectie, bezinning en bekering is daarom te serieus en indringend om er geen gehoor aan te geven. ■

- 6 In deze volgorde, conform de titel van hoofdstuk 5 bij Van de Beek.
- 7 Hoezo zou God zich vertoornen over de zonde ... (HC antw. 10)? Hoezo maken wij elke dag de schuld groter (antw. 13)? Hoezo zou mijn geweten mij aanklagen ... (antw. 60)? Hoezo je van het avondmaal onthouden ... (het 'lange' avondmaalsformulier)? Hoezo zonder bekering en geloof geen redding (antw. 20, 81 en 87)?
- 8 Over 'de verdwenen Middelaar' hoop ik later te schrijven. Voor een vergelijkbare waarneming zie: Rob Visser, 'We moeten ook blijven spreken over Christus die onze straf heeft gedragen', *Nederlands Dagblad* 27 mei 2025, en <https://www.evangeliebelijden.nl/de-weg-van-de-vrede>.
- 9 Van de Beek: De ergste ziekte van deze tijd is "dat je gewoon niet luistert naar iemand die iets anders zegt dan wat je zint" (p. 11).
- 10 Zie zijn artikel 'Berea-kerk. Luisteren naar en beoordelen van preken', in: *Nader Bekeken*, jrg. 26, nr. 4, april 2019, p. 105-107. Zie [NB april 2019.pdf](#).
- 11 Het Woord van God krijgt niet de beslissende stem, als dat de ontplooiing van het 'zelf' in de weg zit. Dat verklaart waarom een beroep op de heilige Schrift nauwelijks meer serieus genomen wordt.
- 12 Illustratief is hoe synodevoorzitter Sinia reageerde op het besluit van de Presbyterian Church of America om de contacten met de NGK te verbreken: "De PCA bevindt zich midden in de cultuurstrijd die in de Verenigde Staten woedt rond het gevoelige thema homoseksualiteit. Als NGK zoeken wij een weg die genuanceerder is." Met dit frame gaat hij voorbij aan de beweegredenen van de PCA en siert hij eigen benadering met het aureool 'genuanceerd'. Hij lijkt bovendien een blinde vlek te hebben voor de cultuurstrijd in Europa rond dit issue.
- 13 *Reformatorisch Dagblad*, 18 april 2025. Opmerkelijk: deze zo genoemde prominenten (Ben Vreugdenhil, Dick Westerkamp, Egbert Schuurman, Erik de Boer, Sander Griffioen en Wim Rietkerk) zoeken een podium in het RD, niet in het binnen de NGK vooral gelezen *Nederlands Dagblad*.
- 14 Twee ondertekenaars werden vooraf gewaarschuwd of achteraf teruggefloten, vanwege wat zij in een preek over seksualiteit hadden gezegd of wilden zeggen.
- 15 Getuige de discussie tussen Erik Jan Verbruggen en John Lapré: [Dit is de Dag - Beluister Homogenezing wordt strafbaar: bescherming of bemoeienis?](#) Podcasts | NPO Radio 1.
- 16 Daarover meer in het artikel van Bart van Egmond.

